

Ίμωτέρ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ Ε.Κ.Κ.
Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου
Εγχειρίδιο έκδοση για τον ελληνικό κινηματογράφο
σταθμιστά δωρεάν

Πρόγραμμα
Δεκεμβρίου
2008

13

κινηματογράφος
σε εξέλιξη

Ζωντανεύοντας την ιστορία των μηχανών

Μπορεί να τους χωρίζει ένας ωκεανός, αλλά τους ενώνει ένα κοινό πάθος: ένας συνταξιούχος ταχυδρομικός στην καρδιά της Αθήνας και ένας Έλληνας επιχειρηματίας στο Ιλινόι των ΗΠΑ γοντεύτηκαν από τους μηχανισμούς με τους οποίους δημιουργείται η κινηματογραφική μαγεία, και σχημάτισαν, καθένας με τα δικά του μέσα και το προσωπικό του σιτθ, δύο μοναδικές στο είδος τους συλλογές.

από τον Νίκο Αναγνωστάκη

Μια ζωή «κυνηγός»

Ο περσικός από την οδό Παιονίου, στο κέντρο της Αθήνας, θα δυσκολευτεί να πιστέψει ότι ένα μικρό ημιούγγειο μπορεί να χωρά μέσα του τη μεγαλύτερη συλλογή κινηματογραφικών μηχανών στον κόσμο: χίλιες σχεδόν μηχανές προβολής και λήψης, φορητές, αθλή και βαριά κομμάτια από κινηματογράφους και σταύντιο, όλες σε άριστη κατάσταση, έτοιμες να λειτουργήσουν.

«Τις μηχανές τις αγαπάω, γιατί έχουν τέχνη μέσα τους, έχουν γλυκύτητα, μπορώ να δω σ' αυτές την ψυχή του κατασκευαστή τους» ήξει ο ιδιοκτήτης της συλλογής, **Δημήτρης Πισιόδης**. Η αγάπη του αυτή ξεκινά από τη στιγμή που είδε την πρώτη του –βουβή– ταινία, προσπαθητικά, στο Αγρίνιο, όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε. «Τη νύκτα, έμεινα άπνικος και προσπαθούσα να θρω πώς γίνεται αυτό το πράγμα, ν' ακούω τη μηχανή να δουλεύει, και να βλέπω ανθρώπους απέναντί μου να τρέχουν και να χορεύουν. Ήθελα να λύσω αυτό το μυστήριο, κι άρχισα να διαβάζω όποιο σχετικό βιβλίο έπεφτε στα χέρια μου». Δημιούργησε, μάλιστα, χρησιμοποιώντας απλά μέσα, έναν πρωτότυπο κινηματογραφικό μηχανισμό, σε ηλικία μόλις δεκαέξι ετών.

Αν και σχεδίαζε να ταξιδέψει στην Ιταλία για να σπουδάσει κινηματογράφο, η ζωή και η... αναστοχασμογή της δραχμής του 1953 τα έφεραν αλλιώς, και τελικά έστρεψαν οριστικά το ενδιαφέρον του στο τεχνικό κομμάτι του κινηματογράφου. «Από τότε, αν έβλεπα μηχανή, έκανα τα αδύνατα δυνατά να την απο-

κεύα. Έμφανι παντού.» Θα ξεκινήσει να εργάζεται στην Αθήνα ως ταχυδρομικός, αυ-
νεκίζοντας παράλληλα με όλες του τις δυνάμεις –και τις οικονομίες– να ψάχνει για μη-
χανές. «Ήταν θέμα τύχης και σύμπτωσης. Έχω φίλους που με βοήθησαν – άλλοι μάζευ-
αν για τον εαυτό τους και μετά βαριόταν και μου τις έδιναν, άλλοι με ενημέρωναν όταν
εβγαίνουν καινούργιες μηχανές.»

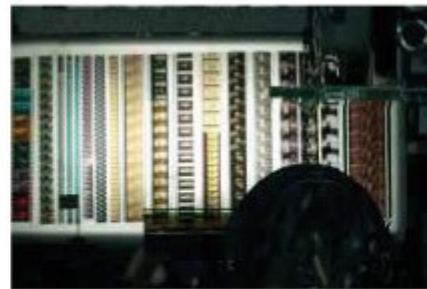
Πριν από περίπου είκοσι πέντε χρόνια, άρχισε να διαμορφώνει το χώρο όπου στεγάζε-
ται σήμερα η συλλογή: μέσα σε τριάντα τετραγωνικά, βρίσκουν στέγη αμέτρητες μηχα-
νές λήψης και προβολής κάθε είδους, τεχνικών προδιαγραφών και ηλικίας, από την
εποχή του βωβού κινηματογράφου μέχρι τα νεότερα χρόνια. Ανάμεσά τους, ένα αμε-
ρικανικό μοντέλο του 1899, που κυκλοφόρησε για τον εορτασμό της επέτειου της Αμε-
ρικανικής Ανεξαρτησίας, η μηχανή με την οποία ο Μανώλης Μεγαλοοικονομίου τρα-
βούσε τα επίκαιρα του 1940, η μηχανή με την οποία έκανε τα ξεκινήματά του ο Φίνος,
ένα συγκρότημα μηχανών με τις οποίες ο Τζωής Αλιφέρης γυρίζει έργα από το 1945,
καθώς και μια φορητή που πιθανολογείται ότι ανήκε στην Μαρία Βοναπάρτη.

Με το πάτημα ενός κουμπιού, τα γρανάζια αρχίζουν να γυρίζουν, κι οι μηχανές ζωντα-
νεύουν. Άλλο ένα κουμπί, και η ημισηρόγεια αίσθηση των ήλων τετραγωνικών μετατρέ-
πεται σ' έναν πλήρως εξοπλισμένο κινηματογράφο: μια οθόνη «κατεβαίνει» από την
οροφή, προβάλλοντας από διαφορετικές μηχανές παλιά ντοκιμαντέρ και επίκαιρα.
«Έρχονται φίλοι με το ίδιο μεράκι και κάνουμε προβολές με όλους τους τύπους μηχανών»
λέει ο κ. Πισιόλης.

Η συλλογή δεν άργησε να σπάσει κάθε ρεκόρ παγκοσμίως, και φέτος, τα Guinness
αναμένεται να βραβεύσουν για όγδοο φορά τον μονιάδη συλλέκτη. Ο ίδιος, πάντως,
καμαρώνει περισσότερο που το όνομά του θα συμπεριληφθεί σε μια έκδοση για τα ελ-
ληνικά ρεκόρ από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα (Βιβλίο των ελληνικών ρεκόρ, Εκδό-
σεις Διόπτρα).

Πράσφατα, η συλλογή του Δημήτρη Πισιόλη έλαβε διεθνή δημοσιότητα, μετά την επί-
σκεψη του CNN, το οποίο παρουσίασε τα κινηματογραφικά μουσεία σαν ένα καλό
κρυμμένο μυστικό της Αθήνας. «Είναι μια σπηλιά του Αθηνών γεμάτη μαγικά μυστήρια,
που ζωντανεύουν από τις ιστορίες και τη γοητεία των οικοδεσποτών του» διαβάζει συγ-
κημένος ο συλλέκτης το σημείωμα που του άφησε ο ανταποκριτής του καναλιού.

Και μπορεί σε ό,τι αφορά τα κινηματογραφικά του γούστα να ηρωτμήσει τον αμερικανικό
κινηματογράφο και τη χρυσή εποχή του Φίνου, αλλά για τον σύγχρονο ελληνικό κινη-
ματογράφο, υποστηρίζει με νεανική διάθεση πως χρειάζεται να ενισχυθεί η ελληνική
παραγωγή ντοκιμαντέρ και ταινιών μικρού μήκους, μέσα από το Φεστιβάλ Δράμας. «Ο
κινηματογράφος είναι μεγάλη υπόθεση. Ενώνει τον κόσμο, είναι μια φόρμα πολιτισμού και
γνώσης» λέει. «Και, το βασικότερο, γοητεύει και πείθει.»

Με περιέργεια και μεθοδικότητα

Το πάθος του **Σωτήρη Γκαρδιακού** για τις συλλογές, μάλλον προηγείται
αυτού για τις μηχανές, καθώς, από τότε που θυμάται τον εαυτό του, συλλέγει
μανιωδώς αντικείμενα κάθε είδους. Το «μικρόβιο» φαίνεται πως κυλά στο αί-
μα της οικογένειάς του, καθώς ο πατέρας του, ωρολογοποιός και χρυσοκόμος
το επάγγελμα, είχε συλλογή με κάθε είδους σχετικό εργαλείο, η μητέρα του
συγκέντρωνε βιβλία, δίσκους, αλλιά και κλειδαριές, ενώ η σύζυγός του είναι
συλλέκτρια τέχνης. Γεννημένος στην Καϊμακάτα, ήρθε στο Ιθινόι των ΗΠΑ όταν
ήταν μόλις οκτώ χρονών, και σήμερα ασχολείται με τις εκδόσεις και την γλυ-
πική.

«Πάντασε μου άρεσαν οι κινηματογραφικές μηχανές –ως παιδί, μου είχε αγορά-
σει ο πατέρας μου μία με την οποία τραβούσαμε οικογενειακά φιλμ–, αλλά τυ-
χαία ξεκίνησα. Πριν από δέκα περίπου χρόνια, ένας καλός μου φίλος, που ήξερε
ότι κάνω συλλογή από φωτογραφικές μηχανές, μου είπε ότι ένας γνωστός του
ενδιαφερόταν να πουλήσει μια μηχανή προβολής που ήταν ακουρασμένη και
διαλυμένη σε κομμάτια. Πραγματικά ήταν σκέτη καταστροφή, όμως μου τράβηξε
το ενδιαφέρον, κι άρχισα ν' αφαιρώ τη σκουριά και να τη συντηρώ. Παράλληλα,
άρχισα να κάνω έρευνα γ' αυτό το ασυνήθιστο απόκτημα της συλλογής μου. Με
τη βοήθεια δύο ειδικών μηχανικών προβολής, κατάφερα να επαναφέρω την μη-
χανή σε πλήρη λειτουργία.»

Από το 1999, έχει καταφέρει να συγκεντρώσει σπάνιο, αν όχι μοναδικό, κινηματογραφικό εξοπλισμό. Εκατοντάδες μηχανές, που ζωντανεύουν ξανά τις πρώτες σελίδες της παγκόσμιας ιστορίας του κινηματογράφου, φιλοξενούνται σ' έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο 180 τετραγωνικών. Ανάμεσά τους, ένα Κινητοσκόπιο του Εντισον που χρονολογείται από το 1896, Ροτασκόπια και Οπτηγράφοι προ του 1900, καθώς και μια σειρά μοναδικά αντικείμενα, όπως η παλαιότερη ελληνική μηχανή προβολής, το μοναδικό ολοκληρωμένο Παύλουσκόπιο Σέλιγκ και το μοναδικό Φαντοσκόπιο που έχουν διασωθεί, αλλά και μια ανώνυμη κατασκευή που εκιάζεται ότι χρησιμοποιούνταν ως μηχανή προβολής πριν από το 1900. Σταδιακά, η συλλογή άρχισε να εμπλουτίζεται και με άλλου είδους αντικείμενα, όπως: αυθεντικές διαφάνειες από διάσημες ταινίες κινουμένων σχεδίων, γυάλινες διαφάνειες για Κινητοσκόπιο, διάφορες ταινίες κάθε τύπου, αλλά και το δεύτερο πιο παλιό κινηματογραφικό πόστερ της Αμερικής, από το 1899.

Σύμφωνα με τον Σωτήρη Γκαρδιακό, η συλλογή των μηχανών είναι περισσότερο σφοδρή για ένα ταξίδι στην ιστορία και για συστηματική έρευνα. «Δεν ξέρω γιατί» λέει, «αλλά ό,τι πέσει στα χέρια μου, θέλω να ξέρω από πού ήρθε, την ιστορία του.» Για τη συλλογή των μηχανών του, αρχικά κατέφυγε στην ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία. «Έμαθα να δω ό,τι διαθέτω υπάρχουν, το οποίο δεν είναι εύκολο δουλειά, συνειστέται αγέριτες ώρες ψάξιμο σε βιβλιοπωλεία.» Κατάφερε έτσι να δημιουργήσει και μία απ' τις καλύτερες βιβλιοθήκες για τις μηχανές προβολής, που περιλαμβάνει τα πρώτα βιβλία που γράφτηκαν με αυτό το θέμα, τόσο στα αγγλικά όσο και στα γαλλικά.

Αποφάσισε, όμως, να προχωρήσει ένα βήμα ακόμα, κάνοντας τη δική του έρευνα, απ' την οποία προέκυψαν εννέα βιβλία – εξειδικευμένες μελέτες για συγκεκριμένα είδη μηχανών, αλλά και πιο απαιτητικά σχέδια, όπως η προσοδθεα κατηγοριοποίησης των Κινητοσκοπίων του Εντισον, που βρίσκεται σε εξέλιξη και εμπλουτίζεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα (τα βιβλία μπορεί να τα βρει κανείς online στην ιστοσελίδα του συλλέκτη: <http://www.bioscope.biz/home.htm>).

Μια, μάλιστα, από τις μηχανές που ήρθαν στα χέρια του Σωτήρη Γκαρδιακού, τον οδήγησε σε μια μικρή, αλλά σημαντική, ανακάλυψη ιστορικού χαρακτήρα: «Αγόρασα μια μηχανή που ονομάζονταν Βιοσκόπιο (Bioscope) του 1897(βλ. φωτογραφία), χωρίς να γνωρίζω τίποτε γι' αυτήν. Όσοι γνώριζα, μου είπαν ότι είναι αγγλικής παραγωγής, αλλά άρχισα μια έρευνα κι ανακάλυψα ένα βιβλίο του 1899 που την ανέφερε λέγοντας ότι έχει φτιαχτεί στην Αμερική – είχε, μάλιστα, κι ένα σκετικό χαρακτήρα. Τελικά, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι πραγματικά είναι αμερικανικής κατασκευής: επειδή ο κατασκευαστής της είχε επιτυχία, εξαγοράστηκε από μια εταιρεία για να μεταφερθεί στην Αγγλία και να σταματήσει να πουλάει τις δίσκους του μηχανής στις ΗΠΑ. Όμως, πήρε μαζί του τη μηχανή, και μ' αυτήν επηρέασε όχι μόνο την Αγγλία, αλλά και τις τότε αγγλικές αποικίες περισσότερο από κάθε άλλη: ακόμα και σήμερα, στις Ινδίες, αντί να πουν: "Πάμε σινεμά", λένε: "Πάμε Βιοσκόπιο", ακριβώς λόγω αυτής της μηχανής. Χωρίς καμία αμφισβήτηση, έχω μια μηχανή απ' αυτή την πρώτη παρτίδα.»

Σε ό,τι αφορά την ανάγκη επικοινωνίας και συνεργασίας για θέματα της συλλογής, ο ίδιος θεωρεί ότι είναι απαραίτητη. Αλλάωστε, έχει συνεργαστεί στενά με πρόσωπα του χώρου: επιμελητές Κινηματογραφικών Μουσείων στην Αριζόνα, επιμελητές του Μουσείου Κινηματογράφου στο Βερολίνο, αλλά και συλλέκτες εντός και εκτός Αμερικής (οι οποίοι, σε πολλές περιπτώσεις, έχουν μεγαλύτερες συλλογές από τα μουσεία). «Με βοήθησαν να ταυτοποιήσω τις μηχανές που είχα στην κατοχή μου, ενώ απάντησαν πρόθυμα σε κάθε ερώτησή μου.»

Προοπτικές για το μέλλον

Και οι δύο συλλέκτες μιλούν για τον καθαριστικό ρόλο που έπαιξε σ' αυτή τους την ενασχόληση η υποστήριξη των οικογενειών τους. Ποιο, όμως, θα ήθελαν να είναι το μέλλον των συλλογών τους; Αν και ο Δ. Πιστούδης αναγνωρίζει το πρόβλημα που δημιουργείται από την έλλειψη χώρου, οι συναισθηματικοί του δεσμοί με τις μηχανές του τον κάνουν να θέτει αυστηρούς όρους σε κάθε πιθανή συνεργασία: «Μου έχουν γίνει κάποιες προτάσεις για μεταστέγηση της συλλογής, με τον όρο να την παραχωρήσω, όμως ποτέ δε θα απεμπολήσω την κυριότητα της. Με τη σειρά μου ζητώ να έχω εγώ το κλειδί στην τσέπη. "Δεν το δίνω σε άλλον" τους είπα. "Αν δεν είμαι εγώ εκεί, το μουσείο θα μείνει κλειστό." Γελούσαν – και με το δίκιο τους. Τα αντικείμενα αυτά, όμως, είναι ζωντανά και πρέπει να παραμείνουν μακριά από δημοσιοδηλητήλικές νοοτροπίες. Θέλω να 'ρχεται ο κόσμος να τα βλέπει όπως τους αξίζει». Όσο για τον Σ. Γκαρδιακό, ονειρεύεται η συλλογή του να έρβει κάποια στιγμή στην Ελλάδα: «Θα ήθελα κάποιο να κάνω τη συλλογή μου δωρεά στον τόπο καταγωγής μου, την Καλλιμάδα. Αν δεν καταφέρω να φτιάξω αυτό που θα ήθελα εκεί, οι μηχανές θα μείνουν στα παιδιά μου – το σίγουρο είναι ότι δεν έχω σκοπό να τις πουλήσω».

Πα την ώρα, και οι δύο συνεχίζουν με τον ίδιο ενθουσιασμό ν' αναζητούν το επόμενο διαμάντι ανάμεσα στα κάρβουνα. Αλλάωστε, όπως λέει ο Δ. Πιστούδης, «ο άνθρωπος πρέπει να έχει κόμπι. Τα κόμπι σου δίνουν ζωή. Μπορεί να είμαι κρεβατωμένος με γρήνη, αλλά, αν έχω μηχανή που θέλει φτιάξιμο, σκάνωματα στο λητό.»

